

JURYRAPPORT

De jury voor de NSV / VBO-prijs voor beleidsonderzoek
is na rijp beraad tot het besluit gekomen
de prijs in het jaar 2012 toe te kennen aan

**Marnix Eysink Smeets, Hans Moors, Koen van 't Hof en
Esther van den Reek Vermeulen**

in een samenwerking onder de vlag van IVA Tilburg

voor hun rapport getiteld

**Omgaan met de perceptie van overlast en verloedering.
Een beknopt advies voor de bestuurspraktijk.**

ACHTERGROND VAN DE PRIJS

Deze tweejaarlijks uit te reiken prijs is ingesteld door de Nederlandse Sociologische Vereniging en de Vereniging voor Beleidsonderzoek. De prijs is bestemd voor het beste beleidsonderzoek en/of advies waarin de wisselwerking tussen wetenschap en toegepast onderzoek duidelijk naar voren komt. Alleen medewerkers van onderzoeksbureaus en para-universitaire onderzoeksinstituten die werken voor externe opdrachtgevers kunnen naar de prijs meedingen. De prijs beoogt het vele interessante praktijkonderzoek dat in Nederland plaatsvindt beter voor het voetlicht te brengen. Tevens worden met de prijs onderzoekers en onderzoeksbureaus uitgedaagd hun (beste) producten uit te werken en voor te dragen aan het wetenschappelijke forum. Het winnende onderzoek van 2009 is aldus gepubliceerd in *Mens & Maatschappij*.

INZENDINGEN EN NOMINATIES

De prijs werd in 2009 voor de eerste keer uitgereikt. Alleen inzendingen in de vorm van een wetenschappelijk artikel kwamen in aanmerking. In 2011 waren er echter slechts vier inzendingen. De jury heeft zich daarop beraden en geconcludeerd dat de eis van artikelvorm een te beperkende en voor het opdrachtonderzoek onrealistische voorwaarde is. Besloten werd de uitreiking van de prijs een jaar op te schorten en ook rapporten in aanmerking te laten komen (maximaal twee per instelling). Dit leverde achttien nieuwe inzendingen op. De jury is tevreden met deze wijziging van de voorwaarden en beveelt aan deze in de toekomst te handhaven.

De jury heeft uit de in totaal 22 inzendingen vier bijdragen geselecteerd die voor het winnen van de prijs in aanmerking kwamen. De drie andere genomineerden zijn:

- Jolijn Broekhuizen, Ron van Wonderen, et al. (Verwey-Jonker Instituut i.s.m. Bureau O+S gemeente Amsterdam): Samenleven met verschillen: Signaleren van spanningen en versterken van vertrouwen in Amsterdamse buurten.
- Geert Driessen en Annemarie van Langen (ITS): Staan jongens in het primair en voortgezet onderwijs op achterstand?
- Jaap Roeleveld, Lia Mulder en Tineke Paas (Kohnstamm Instituut en ITS): De gevolgen van een latere afname van de Cito Eindtoets Basisonderwijs.

Toen duidelijk werd dat een rapport van het Verwey-Jonker Instituut tot de kanshebbers behoorde, heeft Prof. dr. Hans Boutellier, de directeur van dit instituut, zich uit de beraadslagingen teruggetrokken. De keuze van de winnaar is dus door de vier overige juryleden bepaald.

OVERWEGINGEN

Het was voor de jury niet gemakkelijk om uit de vier kandidaten een winnaar te kiezen. Elke inzending had zijn eigen kwaliteiten en sterke punten.

De bijdrage van **Broekhuizen en Van Wonderen** (de beide hoofdauteurs) brengt spanningen tussen bevolkingsgroepen in Amsterdamse stadswijken op inzichtelijke wijze in beeld. Daarna volgt de vraag met welke risicofactoren deze spanningen samenhangen en door welke beschermende factoren zij kunnen worden verminderd. Deze drie onderdelen vormen tezamen een competent uitgevoerd onderzoek naar een relevant beleidsprobleem. Het rapport is bovendien helder geschreven en zeer fraai vormgegeven. Het heeft ongetwijfeld een hoge gebruikswaarde. In het bijzonder de inventarisatie van praktijkprojecten in het laatste deel is heel inspirerend om te lezen. Verschillende van deze projecten zijn erg aardig en creatief bedacht en lijken reëel perspectief te bieden voor de problemen van het samenleven met verschillen. Het is goed dat ze in dit rapport zijn geboekstaafd, zodat ook andere wijken en gemeenten er kennis van kunnen nemen. Uiteraard moet worden afgewacht in hoeverre deze interventies daadwerkelijk beschermende factoren blijken te bieden. De jury hoopt dat de onderzoekers in de gelegenheid zullen worden gesteld hiernaar in de toekomst op even geïnspireerde wijze een effectevaluatie te verrichten.

De inzending van **Driessen en Van Langen** ontrafelt een probleem dat ook in de politiek de nodige aandacht heeft getrokken: zijn jongens in het onderwijs nu de zwakke sekse geworden? Het door de onderzoekers hierover geschreven artikel is sterker dan het onderliggende rapport, omdat het beter met de theoretische verkenning is geïntegreerd. En alles bij elkaar levert het een interessante en voor het ministerie (de opdrachtgever) zeer relevante bevinding op. Het laat helder zien dat de achterstand van jongens niet zozeer cognitief van aard is, maar vooral in de niet-cognitieve competenties schuilt. En tevens dat dit probleem er al een tijdje is, maar niet groter lijkt te worden. In de ogen van de jury is dit een potentieel belangrijk inzicht voor het beleid. Klaarblijkelijk hebben jongens meer te kampen met houding- en gedragsproblemen dan meisjes, hetgeen erop kan duiden dat zij meer structuur nodig hebben in de school. Maar de auteurs zijn niet scheutig met dergelijke beleidsbespiegelingen, ze blijven toch vooral in een onderzoekerrol zitten. Dat kan in dit geval verstandig zijn, maar het maakt deze bijdrage toch wat minder een echt beleidsonderzoek. Wel vormt het een prachtige illustratie van hoe wetenschappelijk onderzoek in staat is een gecompliceerde discussie te ontwarren en op het goede spoor te brengen.

Het rapport van **Roeleveld, Mulder en Paas** gaat over een actueel beleidsprobleem, waar de minister op korte termijn een beslissing over moet nemen. Levert het later afnemen van de Cito-eindtoets in het basisonderwijs leerwinst op, doordat de klassen langer met rekenen en taal doorgaan? Hier is een degelijk uitgevoerd, omvangrijk empirisch onderzoek naar verricht. Dit onderzoek is bijna voorbeeldig wat betreft de grondigheid van de aanpak: gebruik van testcores, dagboekjes voor het registreren

van de lessen, nameting van de leerprestaties (na de zomervakantie) en een adequate multilevel analyse. Ook wat de maatregel betekent voor de praktische kanten van de overgang van basis- naar voortgezet onderwijs wordt geïnventariseerd. Een extra sterk punt is de opzet: de voorgenomen beleidsmaatregel wordt van tevoren in een ‘pilot’ uitgetoetst. Doordat er ook met een controlegroep wordt gewerkt, is er feitelijk sprake van een beleidsexperiment. Zoiets zou je vaker willen zien. In dit geval is de controlegroep ook nog op een slimme manier gedifferentieerd om een mogelijk Hawthorne-effect van het bijhouden van dagboekjes te kunnen verdisconteren. Het werken met dagboekjes, waarin effectieve lestijd werd bijgehouden, maakt het mogelijk ook de tussenschakels van de veronderstelde werking van een latere Cito-toets in beeld te brengen. Het effect van de interventie wordt dus niet alleen getoetst op het eindresultaat (testscores), maar ook op het onderliggende mechanisme. Dat maakt dat er een impliciete beleidstheorie wordt getoetst, wat op zichzelf fraai is. De jury vindt het echter jammer dat die theorie zelf niet explicieter wordt verwoord en in het licht van de literatuur is geplaatst. Juist omdat de uitkomsten van het onderzoek de beleidstheorie op nagenoeg alle fronten weerspreken, had dat wetenschappelijke winst kunnen opleveren. Hopelijk vinden de auteurs nog de gelegenheid die winst te realiseren door hun onderzoek tot een krachtig wetenschappelijk artikel uit te werken.

Vooraf vanwege de sterke inbedding in sociaalwetenschappelijke theorie heeft de jury voor het adviesrapport van **Marnix Eysink Smeets, Hans Moors, Koen van 't Hof en Esther van den Reek Vermeulen** gekozen. Het is geschreven in opdracht van het ministerie van BZK. Aanleiding is het door de overheid ervaren probleem dat verbeteringen op het terrein van leefbaarheid en veiligheid niet altijd in de beleving van de burgers doordringen. Er lijkt sprake te zijn van een ‘perceptiekloof’ tussen de gemeten en ervaren werkelijkheid. Met name gevoelens van onveiligheid lijken zich vaak onafhankelijk van de werkelijke veiligheidssituatie te ontwikkelen. Hetzelfde geldt voor percepties van overlast en verloedering. Het ministerie heeft daarom gevraagd advies te geven ten aanzien van de praktische beïnvloedbaarheid van dit soort percepties. Dit advies moest door een consortium van drie partijen in twee maanden worden opgeleverd.

Het rapport heeft een sterke structuur en overtuigende systematiek. Eerst wordt theoretisch verkend wat percepties eigenlijk zijn en hoe een gepercipieerde toename van overlast uiteenlopende oorzaken kan hebben. Daarna wordt aan de hand van ervaringen op andere gebieden (geluidhinder, gezondheidszorg, wachttijden) bekeken wat de beïnvloedende factoren van deze percepties zouden kunnen zijn. Deze worden geconfronteerd met kennis uit de veiligheidsliteratuur. Dit leren van andere terreinen en overdragen van relevante mechanismen is door de jury als bijzonder sterk ervaren. De opbrengst wordt vervolgens beoordeeld op zijn toepasbaarheid op drie niveaus: de individuele burger, de handelingssituatie en het maatschappelijk onbehagen. Een verkenning van randvoorwaarden en enkele gerichte aanbevelingen completeren het advies.

Gegeven de beperkte tijd en mogelijkheden is dit project heel goed aangepakt. Het berust niet alleen op literatuurstudie, maar ook op een toetsing van de ontwikkelde ideeën in expertinterviews en focusgroepen (‘Academic ateliers’). De beleidsvraag heeft na twee maanden een stevig antwoord opgeleverd. Dit is *quick and dirty* onderzoek van een hoog niveau. Zoiets blijkt dus mogelijk te zijn, in dit geval mede omdat de onderzoekers zeer goed zijn ingevoerd in de materie. Ze weten hun kennis effectief in iets bruikbaar om te zetten. Dat deze bruikbaarheid zich te zijner tijd nog in de praktijk moet bewijzen, kan voor de prijstoekenning niet als bezwaar gelden. De

jury hoopt dat de auteurs erdoor worden gestimuleerd hun inzichten in de toekomst ook in een empirische context te evalueren.

Kortom, dit winnende rapport springt eruit door het sterke theoretische gehalte en de gedegen literatuurstudie. Het biedt een theoretisch gefundeerde inventarisatie van mogelijke interventies. Extra prijzenswaardig daarbij is dat het advies een sterke gevoeligheid toont voor het feit dat het beleid zelf ook de perceptieproblemen kan oproepen. In één samenvattend oordeel:

- De auteurs zijn er in geslaagd om in korte tijd een even kritisch als grondig advies op te stellen, dat nu eens niet de oren laat hangen naar de dominante beleidsagenda, maar op basis van recente sociaalwetenschappelijke inzichten pleit voor een prudente, bescheiden en reflexieve vorm van beleidsvoering in het veiligheidsdomein.

Het winnende rapport laat zien dat de werelden van wetenschap en beleidsonderzoek elkaar kunnen bevruchten en versterken. Daarmee geeft het rapport gestalte aan het belangrijkste oogmerk van de NSV-VBO Beleidsprijs.

De jury

Drs. M.P. van Gastel, voorzitter
Prof. dr. J.C.J. Boutellier
Prof. dr. W.A. Trommel
Prof. dr. R. van der Veen
Dr. A.C. Glebbeek, secretaris